પૂજ્ય બેનશ્રી ચંપાબેને-પૂજ્ય ગુરુદેવ ઉપર લખેલ પત્ર.

પૂજ્ય શાન્તાબેનને "આત્મસ્વરૂપ"ની પ્રાપ્તિ.

પ્રભો ! ઘણા દિવસ થયા કહેવાના ભાવ આવતા હતા, આજે ભાવના વધી જવાથી લખવાના ભાવ થઈ જાય છે.

શાન્તાબેનને આપની પાસે વ્યવહાર પ્રસંગે આવવાનું બન્યું હતું, તેમની દશા આપ સ્વીકારશો.

શાન્તાબેનને અષાડ વદ અમાસથી કોઈ અલૌકિક પુરુષાર્થ ધારા વર્તી રહી હતી, તે પુરુષાર્થથી આસો વદ ચોથની રાત્રે કોઈ અપૂર્વ ફળ આવ્યું છે. અનંત અવ્યાબાધ સુખને આપનાર એવું "આત્મ સ્વરૂપ" પ્રાપ્ત થયું છે. પ્રભુ ! હૃદય ઉલ્લસીત થઈ જવાથી લખી જવાય છે. શાન્તાબેન પ્રત્યે રાગને લઈને મને આમ લાગ્યું નથી પણ ખરેખર છે. મેં રાગદૃષ્ટિથી જોયું નથી પણ મધ્યસ્થ ભાવથી જોતાં નિઃશંકતા પૂર્વક મને સ્થિતિ બરાબર લાગે છે. તે જ આપની સમક્ષ મૂકું છું. તે વિષે લક્ષ આપતાં આપને એમ જ લાગશે તેમ મને લાગે છે.

પ્રભુ ! અમારા વિષે આત્મા જાણીને લક્ષ આપવા નમ્ર વિનંતિ છે. આપને જેમ અને જ્યારે પરીક્ષા કરવી યોગ્ય લાગે તેમ કરો તે થવામાં અમો અત્યંત ઉત્સાહિત છીએ.

પ્રભુ ! શ્રી સમયસાર વાંચીને તો અથાગ ઉપકાર કર્યો છે. આત્માને ઘણો લાભ થયો છે.

આત્મધર્મ અંક ૧૫૬ ("બ્રહ્મચર્ય અંક "-બીજો)
(આસો વદ ચોથના પૂજ્ય ગુરુદેવના પ્રવચનનો અંશ)

卐 માનસ્તંભમાં ઊંચે ઊંચે શ્રી સીમંધરનાથ બિરાજમાન છે... આશ્રમમાં હરતાં ફરતાં ભગવાનના દર્શન થયા કરે છે.

"અર્હંતને શ્રી સિદ્ધને ય નમસ્કરણ કરી એ રીતે,
ગણધર અને અધ્યાપકોને સર્વ સાધુ સમૂહને;
-તસુ શુદ્ધ દર્શન-જ્ઞાન મુખ્ય પવિત્ર આશ્રમ પામીને,
પ્રાપ્તિ કરું હું સામ્યની જેનાથી શિવ પ્રાપ્તિ બને."

સમકિતી ગૃહસ્થપણામાં રહ્યા હોય તો પણ તે વૈરાગી છે...અંતરદ્રષ્ટિમાં વૈરાગ્યનું પરિણમન તેને સદા વર્ત્યા જ કરે છે. અજ્ઞાનીને સાચો વૈરાગ્ય હોતો નથી. હું સમસ્ત પરભાવોથી ભિન્ન જ્ઞાયકસ્વરૂપ છું, મારા અવલંબને જ મારી મુક્તિ છે-એમ જાણીને જે જીવ સ્વભાવ સન્મુખ પરિણમ્યો તે જ સાચો વૈરાગી છે. આવો વૈરાગી જીવ બંધનથી છૂટે છે. જે જીવ વિકારી પર-ભાવોમાં રાચી રહ્યો છે તે બંધાય છે, અને જે જીવ વિકારથી વિરક્ત થઈને સ્વભાવમાં રત થાય છે, તે મુક્તિ પામે છે, આવો શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાનનો ઉપદેશ છે.

પરમ પૂજ્ય બાલબ્રહ્મચારી મહાપ્રભાવી શ્રી કહાન ગુરુદેવ અનેક વર્ષોથી મુખ્યપણે સોનગઢમાં બિરાજે છે, અને ભવ્ય જીવોને આત્મહિતનો અપૂર્વ માર્ગ દર્શાવે છે. તેઓશ્રીના પરમ પાવન ઉપદેશથી આકર્ષાઈને અનેક જિજ્ઞાસુ ભાઈ - બહેનો સોનગઢમાં

આવીને રહે છે. તેમાં કુમળી વયના નાના ભાઈ-બહેનો પણ આત્મહિતની ભાવનાથી સોનગઢમાં રહે છે. કેટલાક ભાઈ-બહેનોને એવી ભાવના પણ જાગે છે કે પોતાનું આખુંય જીવન અહીં સંતોની છાયામાં જ વીતે...

સં. ૧૯૯૮ માં મુમુક્ષુ બ્રહ્મચારી બેનો માટે "સનાતન જૈન બ્રહ્મચર્યાશ્રમની" ની સ્થાપના થઈ, પૂજ્ય બંને બેનોની પવિત્ર છાયામાં રહેતા કેટલાક કુમારિકા બહેનોને પણ બાલબ્રહ્મચારી રહીને સોનગઢમાં જ વસવાની ભાવના હતી. તેના પરિણામે સં. ૨૦૦૫ ના કારતક સુદ તેરસે છ કુમારિકા બહેનોએ આજીવન-બ્રહ્મચર્ય પ્રતિજ્ઞા લીધી; અને તે પ્રસંગે "સનાતન જૈન કુમારિકા બ્રહ્મચર્યાશ્રમ" ની સ્થાપના થઈ, અને તેને માટે લગભગ રૂા. ૧૨૦૦૦/=નું ફંડ થયું. પરંતુ હજી બહેનોના આશ્રમ માટે કોઈ સ્વતંત્ર મકાનનો બંદોબસ્ત ન હતો. ત્રણ ચાર વર્ષ દરમ્યાન બીજા પણ અનેક જિજ્ઞાસુ બહેનો તૈયાર થયા અને તેઓ પણ બ્રહ્મચર્ય જીવનની ભાવના ભાવવા લાગ્યા...

સં. ૨૦૦૭ માં શ્રી સીમંધર ભગવાનના વાર્ષિક મહોત્સવ પ્રસંગે, કલકત્તાથી શ્રીમાન્ વચ્છરાજજી શેઠ (લાડનુવાળા) તેમના ધર્મપત્ની મનફૂલાદેવી સહિત પહેલી જ વાર સોનગઢ આવ્યા..... ત્યારે પૂજ્ય ગુરુદેવના અદ્‌ભૂત પ્રવચનો સાંભળીને તથા સોનગઢમાં થતી મહાન ધર્મ પ્રભાવના દેખીને, તેમજ બેનોના મંડળનું સુંદર વાતાવરણ દેખીને, તેઓ ઘણા ખુશી થયા, અને વિશેષ ઉલ્લાસ આવતાં શેઠાણી શ્રીમતી મનફૂલાદેવીએ તુરત જ સોનગઢમાં વિશાળ જમીન ખરીદીને લગભગ ૧। લાખના ખર્ચે

" શ્રી ગોગીદેવી દિગંબર જૈન શ્રાવિકા બ્રહ્મચર્યાશ્રમ " બંધાવી આપ્યા, સં. ૨૦૦૮ ના મહા સુદ પાંચમને ઘણાજ ઉત્સાહપૂર્વક તે આશ્રમનું ઉદ્‌ઘાટન થયું. હાલ પૂજ્ય બંને બહેનો જેવા પવિત્ર આત્માઓની મંગલછાયામાં બાલ બ્રહ્મચારી બહેનો સહિત એકંદરે ત્રીસેક બહેનો આ આશ્રમમાં રહે છે.

આ આશ્રમનું વાતાવરણ ઉપશાંત અને આહ્‌લાદકારી છે... શ્રી દેવ-ગુરુની નિકટ છાયામાં જ આ આશ્રમ છે...ત્યાંથી હરતાં ફરતાં દેવ-ગુરુના દર્શન થયા કરે છે, ને સંધ્યા સમયે તો માનસ્તંભ સીમંધરનાથની છાયા આશ્રમ ઉપર છવાઈ જાય છે. આવા આ આશ્રમમાં પૂજ્ય બેનશ્રી ચંપાબેન તથા પૂજ્ય બેન શાન્તાબેન નિવૃત્તિકાળમાં પોતાના ચિંતવન-મનન ઉપરાંત કોઈવાર ભક્તિનો ઉમળકો આવી જતાં આશ્ચર્યકારી ભક્તિ કરાવે છે. કોઈવાર વૈરાગ્ય ભરેલી વાર્તાઓ પણ કહે છે. કોઈવાર ગુરુદેવનો મહિમા ગાય છે...કોઈવાર તીર્થયાત્રાનું ઉમંગભર્યું વર્ણન કરે છે, કોઈવાર પ્રસંગોચિત્ત હિતોપદેશ પણ આપે છે...તો કોઈવાર આનંદપૂર્વક ઉલ્લાસ પ્રેરે છે...નવાનવા શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ પણ કરાવે છે.... ને કોઈવાર પરીક્ષા પણ લ્યે છે...ઘણાં ઘણાં પાઠો કંઠસ્થ કરાવતા હતા.

બંને પવિત્ર બેનોનું જીવન ધર્મરંગથી રંગાયેલું છે...તેઓનું જીવન જ એવા પ્રકારનું છે, કે તેમની નિકટ છાયામાં રહેતાં હરક્ષણે જ્ઞાન-વૈરાગ્યના સંસ્કારોનું સિંચન સહેજે સહેજે થયા કરે છે...આ ઉપરાંત આશ્રમવાસી બહેનો પણ પરસ્પર વાત્સલ્યપૂર્વક હળીમળીને સ્વાધ્યાય-ભક્તિ આદિ કાર્યો કરે છે. કુટુંબ છોડીને

બહારગામથી અહીં આવીને રહેનારા બહેનોને પણ એવું નથી લાગતું કે અમે એકલા છીએ....સંતોની મધુરી છાયામાં સાધર્મીનું એક નવું જ કુટુંબ અહીં રચાઈ ગયું છે.

ભારતભરમાં આશ્રમો તો અનેક ચાલતાં હશે...પરંતુ સંતોની શીતળ છાયામાં...અધ્યાત્મના ઉપશાંત વાતાવરણમાં...વાત્સલ્યના વહેતા ઝરણામાં....ચાલતો આવા પ્રકારનો આશ્રમ તો આ એક જ છે.

મુલાકાત માટે બહારથી આવનારા માણસો પણ, આશ્રમમાં પ્રવેશ કરતાં જ ત્યાંના શાંતિમય વાતાવરણથી અંજાઈ જાય છે.

ધર્મમાતાઓ પૂજ્ય બેનશ્રીબેન
પૂજ્ય બેનશ્રી ચંપાબેન

તેમનો જન્મ સંવત ૧૯૭૦ના શ્રાવણ વદ બીજે વઢવાણ શહેરમાં થયો. પિતાશ્રીનું નામ જેઠાલાલભાઈ ને માતુશ્રીનું નામ તેજબા. તે વખતે એ બાળકીના તેજની તેજબાને ખબર ન હતી કે 'આ બાળકી માત્ર મારી પુત્રી તરીકે જ નહિ, પરંતુ ભારતના હજારો ભક્ત-બાળકોની ધર્મમાતા થવા માટે અવતરેલી છે.'

કેટલોક વખત તેઓ કરાંચીમાં રહ્યા....ત્યારબાદ ૧૯૮૬ની સાલમાં માત્ર સોળ વર્ષની વયે તેઓ પૂજ્ય ગુરુદેવના પહેલવહેલા પરિચયમાં (વઢવાણ તથા ભાવનગર મુકામે) આવ્યા...ને પૂજ્ય ગુરુદેવની આત્મસ્પર્શી વાણી સાંભળતાં જ એ વૈરાગી આત્માના આનંદ સ્વભાવની અદ્‌ભૂત મહિમાભરેલી વાત સાંભળતા તેમને એમ થતું કે 'અહો ! આવો સ્વભાવ મારે પ્રાપ્ત કરવો જ છે'...

અને...એ દ્રઢનિશ્ચયી આત્માએ, આત્મમંથનની સતત ધૂન જગાવીને અલ્પકાળમાં જ પોતાના મનોરથ પૂરા કર્યા. માત્ર ૧૯ વર્ષની વયમાં અપૂર્વ આત્મદશા પ્રાપ્ત કરી...

-----×-----×-----

પૂજ્ય બેનશ્રી ચંપાબેનના હસ્તાક્ષરની નકલ

સં. ૧૯૮૯

વાંકાનેર, આનંદનો દિવસ

ફાગણ વદ દસમને સોમવારે બપોરે સામાયિકમાં નિજ સ્વરૂપ અનુભવાયું. અનંતકાળથી નહી સમજાયેલું સ્વરૂપ સમજાયું. આનંદ સાગર ઉછળી રહ્યા હતા. તે સ્વરૂપ આશ્ચર્યકારી અને અદ્‌ભૂત છે.

પૂજ્ય બેન શાન્તાબહેન

તેમનો જન્મ સં. ૧૯૬૭ના ફાગણ સુદ અગીયારસે ઢસા-ઢોલરવા ગામે થયો. પિતાજી મણીલાલભાઈ ને માતાજી દિવાળીબા. સં. ૧૯૮૩થી તેઓ પૂજ્ય ગુરુદેવના પરિચયમાં (લાઠી મુકામે) આવ્યા. આત્માની પ્રાપ્તિ માટે એ વૈરાગી આત્મા રાતદિન ઝંખતો હતો.

સં. ૧૯૮૯માં પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવના ચાતુર્માસ વખતે રાજકોટમાં જ્યારે બેનશ્રી ચંપાબેન આવ્યા ને અમુક વાતચીત થઈ...ત્યારે અધ્યાત્મિક ઝવેરી ગુરુદેવે એ ચૈતન્યરત્નના તેજ પારખી લીધા...ને શાન્તાબેનને ભલામણ કરી કે તમારે આ બેનનો પરિચય કરવા જેવો છે.

બસ, એક તો સંસ્કારી આત્માની તૈયારી ને વળી ગુરુદેવની આજ્ઞા ! પછી શું કહેવાનું હોય !! શાન્તાબેનને મહાન આત્મ-અર્પણતાપૂર્વક પૂ. ચંપાબેનનો પરિચય કર્યો...પૂ. ચંપાબેને હૃદયના ઊંડા ઊંડા ભાવો ખોલ્યા ને આત્મિક ઉલ્લાસ આપી આપીને છેવટે તેમને **'આપ સમાન બનાવ્યા'**...એ રીતે આત્મપ્રાપ્તિ માટે ઝૂરતા એ આત્માએ પણ આત્મપ્રાપ્તિ કરી લીધી.

બસ ! બંને સાધક સખીઓનું મિલન થયું...પૂજ્ય ગુરુદેવની છાયામાં બંને બહેનો એકબીજાના જીવનમાં એવા ગૂંથાઈ ગયા, જાણે કે શ્રદ્ધા અને શાંતિનું મિલન થયું !...જાણે કે વૈરાગ્ય અને ભક્તિનું મિલન થયું...જાણે કે આનંદ અને જ્ઞાનનું મિલન થયું !

એ ૮૯ ની સાલથી આજસુધી બંને બેનો ભેગા જ છે... એમની એકરસતા દેખીને જ્યારે કોઈ પૂછે છે કે **'આપ બંને સગી બહેનો છો ?'** ત્યારે ગંભીરતાથી મોઢું મલકાવીને તેઓ કહે છે કે ''ના...સગી બહેનો કરતાંય વિશેષ છીએ''...અને ખરેખર એમ જ છે. એમના દેહ ભલે બે દેખાય છે, પણ બે દેહ વચ્ચે આત્મા તો જાણે કે એક જ હોય ! એવી એમના હૃદયની એકતા છે.

પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવને આ બંને બેનો પ્રત્યે પુત્રીવત્ અપાર વાત્સલ્ય છે...અને આ બંને બહેનોના રોમેરોમમાં પૂજ્ય ગુરુદેવ પ્રત્યે અપાર ઉપકારની જે ભક્તિ ભરેલી તેનું વર્ણન કરવાની કાંઈ ચેષ્ટા કરવી તે માત્ર 'દેડકાના ઠેકડા' જેવી જ ગણાશે. ટૂંકામાં એટલું જ કહેવું બસ થશે કે-પૂજ્ય ગુરુદેવના આત્મસ્પર્શી

અધ્યાત્મોપદેશને યથાર્થપણે આત્મામાં ઝીલીને, પવિત્ર જ્ઞાનથી અને વૈરાગ્યથી, વિનયથી અને અર્પણતાથી, ભક્તિથી અને પ્રભાવનાથી, સર્વ પ્રકારે તેઓએ પૂજ્ય ગુરુદેવની અને જિનશાસનની શોભા વધારી છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવ કહે છે કે આ કાળે આવા બેનો પાક્યા છે તે મંડળની બેનુના મહાભાગ્ય છે. જેનાં ભાગ્ય હશે તે તેમનો લાભ લેશે. એમનું જ્ઞાન, એમનો વૈરાગ્ય, એમની અર્પણતા, એમના સંસ્કારો,-એ બધું લોકોને સમજવું કઠણ પડે તેમ છે.

સંવત ૧૯૯૧ માં પૂજ્ય ગુરુદેવે પ્રગટરૂપે જ્યારે સંપ્રદાયનું પરિવર્તન કર્યું અને સૌરાષ્ટ્રભરમાં ચારે કોરથી વિરોધના ઢોલકાં વાગવા માંડ્યાં, ત્યારે આ બંને બહેનોએ **'એ તો બધા આઠ દિવસ બોલીને બેસી જશે,-બધુંય આઠ દિવસમાં ઠરી જશે.'** એમ કહીને જે હિંમત બતાવી છે, અને જરૂર પડે તો પોતાના અંગત દાગીના પણ વાપરી નાખવા તૈયાર થઈને જે અર્પણતા બતાવી છે,-તેની કથની આજેય ભક્તોના હૈયાંને રોમાંચથી હચમચાવી મૂકે છે !

ત્યારપછી સં. ૧૯૯૩ થી માંડીને આજસુધી તો ઘણાય અદ્‌ભૂત પ્રસંગો બન્યા છે. પરંતુ તે પ્રસંગોનું વર્ણન અવર્ણનીય છે.

હવે તો, પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવના મહાન પ્રભાવથી હજારો જીવો ભક્તિપૂર્વક ગુરુદેવના પાવન ઉપદેશને અનુસરી રહ્યા છે. ગામેગામ જિનમંદિરો ને મંડળો સ્થપાઈ ચૂક્યા છે. ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓ પણ દિને દિને વૃદ્ધિગત થતી જાય છે. ગામેગામના મુમુક્ષુમંડળો પોતાનું સંચાલન પૂ. બેનશ્રીબેનની સલાહ-સૂચનાનુસાર

કરી રહ્યા છે, તેઓશ્રીની આજ્ઞા બધા ભક્તજનો પ્રમોદપૂર્વક શિરોધાર્ય કરે છે.

પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ વગેરે વિશેષ પ્રભાવનાના કાર્યો તેઓ કેવી કુશળતાથી ને ભક્તિથી શોભાવે છે, તે તો તે પ્રસંગો નજરે જોનારને જ ખ્યાલ આવે.

છેલ્લા કેટલાક વરસોથી સોનગઢમાં શ્રાવિકા-બ્રહ્મચર્યાશ્રમ બંધાયેલ છે; તેમાં પૂજ્ય બંને બહેનો રહે છે. તેઓ જ આશ્રમના અધ્યક્ષ છે. અને પૂજ્ય ગુરુદેવના ઉપદેશથી પ્રભાવિત થયેલા અનેક મુમુક્ષુ બહેનો, પોતાના ગામ અને કુટુંબ છોડીને, આત્મહિતની ભાવનાથી પૂજ્ય બેનશ્રીબેનની (બંને બેનો) શીતળ હૂંફમાં પોતાનું જીવન વીતાવે છે...ને પૂજ્ય બંને બેનો, જ્ઞાન-વૈરાગ્યના સીંચન દ્વારા તેઓના જીવનનું ઘડતર કરે છે. એ ઘડતરના પ્રતાપે ૨૦ કુમારિકા બેનોએ તો બાલબ્રહ્મચર્યની પ્રતિજ્ઞા લઈ લીધી છે. ત્યાર-પછી ૧૪ બેનોએ, પછી આઠ બેનો, ત્યારપછી ૯ બેનોએ અને ૧૩ બેનોએ બ્રહ્મચર્યવ્રત લીધેલ હતું, ૬૪ બાલ બ્રહ્મચારી બેનોએ પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી.

જયવંત વર્તો...આ કાળના શ્રાવિકા - શિરોમણી
બંને ધર્મમાતાઓ.......................

卐 卐 卐

પૂજ્ય શ્રી કૃપાળુ ગુરુદેવના મુખે નીકળેલ
અમૃતમય વચનો.

આ બંને બેનોની જ્ઞાનની તાકાતની તો શું વાત ? ઓહો ! એની જ્ઞાનની તાકાત !! એ જ્ઞાન જ્યારે ફાટશે....ત્યારે ફડાક કરતું ખીલી જશે. (ક્ષણવારમાં તો કેવળજ્ઞાન લેશે.) દર્શન વિશુદ્ધિ તો ખરી; એ દર્શન વિશુદ્ધિ ઉપરાંત જ્ઞાનની તાકાત પણ ઘણી; જ્ઞાનની નિર્મળતા ઘણી !

વ્યાખ્યાનમાં નવો ન્યાય આવે ત્યારે સાંભળતા સાંભળતા એમની આંખોની ચેષ્ટા ઉપરથી તેઓનો ઉત્સાહ અને વિનય દેખાઈ આવે. એમની આંખોની ચેષ્ટા પણ જુદી જાતની...જાણે થીજી ગયા.

અહો ! શાન્તાબેન !! એમના આત્માની કેવી પાત્રતા !! અને સાથે એમના પુણ્ય પણ કેવા કે એમને આવા ચંપાબેનનો યોગ મળી ગયો.

ચંપાબેન સાથે શાન્તાબેન સિવાય બીજું કોઈ ભક્તિમાં ભળી ન શકે...એ બંને બેનો તો એક જ કહેવાય....એમના શરીર બે છે પણ જીવ એક છે.

એક શરીરમાં તો અનેક જીવો હોય, પરંતુ આ તો બે શરીરમાં એક જીવ છે !! એમનો એવો અંતરનો મેળ છે.

આત્માનો નિર્વિકલ્પ અનુભવ થતાં ચૈતન્યનો અચિંત્ય આનંદ અનુભવાય છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવે બંને બેનોના સમ્યગ્દર્શન માટે કરેલી કસોટી

પૂજ્ય બેનશ્રી ચંપાબેન તથા પૂજ્ય બેન શાન્તાબેનને પૂછેલા પાંચ સોનેરી પ્રશ્નો.

પૂજ્ય બેનશ્રી તેમજ પૂજ્ય બેન-બંનેને સમ્યગ્દર્શનનું પરિણમન થઈ ગયું...અપૂર્વ આત્મિક નિઃશંકતા જાગી, આનંદનું સ્વસંવેદન થયું...અને શ્રી ગુરુકૃપાનું આ ફળ હોવાથી પરમ ભક્તિપૂર્વક પૂજ્ય ગુરુદેવ પાસે તે વાત રજુ કરી.

સંવત ૧૯૯૧ સોનગઢ-પૂજ્ય બેનશ્રી પૂજ્ય બેનની પાત્રતા માટે પૂજ્ય ગુરુદેવને પૂરો વિશ્વાસ એટલે તેમના સમ્યગદર્શનની વાત જોકે પૂજ્ય ગુરુદેવને બેઠી તો ખરી-તે વાત !! "અસ્તિત્વમાં" તો લીધી; - પણ આ પહેલાં અમુક જીવોને ખોટી ભ્રમણાથી સમ્યક્ત્વની કલ્પના થઈ ગયેલી, તે કારણે પૂજ્ય ગુરુદેવે ખાસ બંને બેનોની પરીક્ષા પણ કરી.

લગભગ એક વરસ સુધી ઘણા ઘણા પ્રકારથી છણાવટ કરીને પૂજ્ય ગુરુદેવે પરીક્ષા કરી છે...પણ પૂજ્ય બેનોને તો આત્માની નિઃશંકતા જ હતી...આત્મા પોતે જ સમ્યગ્દર્શનનો સાક્ષી હતો...એટલે તેમને તો સંદેહ, ભય, કે મૂંઝવણ થતી ન હતી. છેવટે એમ કહ્યું કે "હમણાં નહિ તો કાળક્રમે તેની મેળે આ વાત બેસશે." પૂજ્ય ગુરુદેવે કહ્યું કે : "આ વાત બહાર (મારી પાસે) આવી એટલે હવે બધોય ખુલાસો કરવો પડશે"... આમ ખૂબ જ લંબાણપૂર્વક કસોટીકાળ ચાલ્યો...

છેવટે પૂજ્ય ગુરુદેવે છેલ્લી કસોટીરૂપે **પાંચ પ્રશ્નો લખી મોકલ્યા,** અને તે પ્રશ્નોના જવાબ બંનેને જુદા જુદા બેસીને લખવા કહ્યું, **વળી તે જવાબમાં શાસ્ત્રોની શૈલીથી નહિ પણ આત્માને સ્પર્શીને તે જવાબ દેવાના હતા...**

બંને બેનોએ ગુરુ આજ્ઞા માથે ચડાવીને, **અંતરમાં ડૂબકી મારીને આત્માના ભાવો ખોલી ખોલીને એવા ચૈતન્ય સ્પર્શી જવાબો લખ્યા કે...**કે તે વાંચીને પૂજ્ય ગુરુદેવને પણ આશ્ચર્ય થયું...અને બંને બેનો કસોટીમાંથી પાર ઊતર્યા...પાસ થયા !! ગુરુદેવે ધન્યવાદપૂર્વક તેમની શ્રદ્ધાનો સ્વીકાર કર્યો...

આ કસોટીની પૂર્ણાહુતિ થતાં પૂજ્ય બંને બેનોને પણ ઘણો હર્ષ થયો, અને તે મંગલમય પ્રસંગની કાયમની યાદગીરી માટે પૂજ્ય ગુરુદેવે પોતાના હસ્તાક્ષરે જે પાંચ પ્રશ્નો લખેલાં તે ચાંદીની ફ્રેમમાં કોતરાવ્યાં.

બ્ર. હરિભાઈ

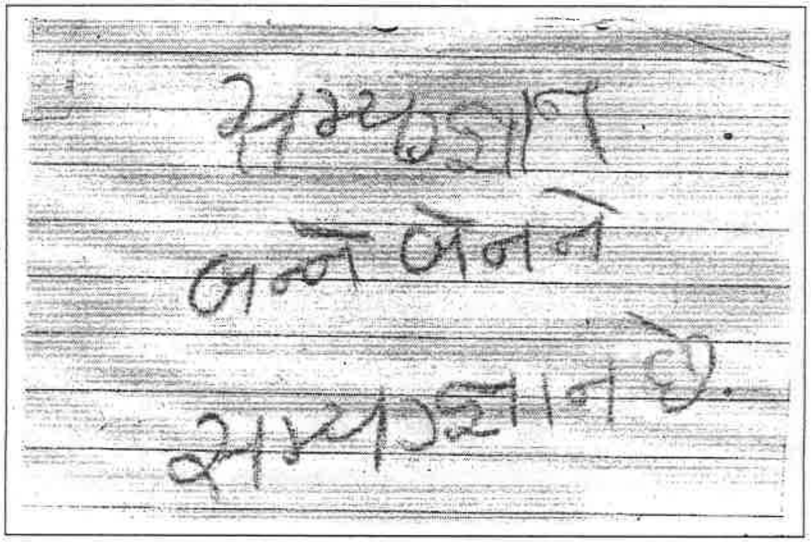

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ બંને બેનોને પૂછેલા
પાંચ પ્રશ્નો તેઓશ્રીના
હસ્તાક્ષરોમાં

ૐ

સહજ ચિદાનંદ

1. અગુરૂ લઘુની વ્યાખ્યા શી રીતે કરી શકો છો?
2. જ્ઞાન સવિકલ્પ છે તો અનુભવ વખતે સવીકલ્પ કઈ રીતે છે તેની ઘટના કઈ રીતે છે.
3. સર્વજ્ઞની વ્યાખ્યા તમારી ભાષાથી કેવી રીતે થઈ શકાય છે,
4. બીજા વેદાંતાદિ કરતાં જીનનું જુદાપણુ મુખ્ય મુદા સહીત શું માન્યતામાં છે,
5. આત્મ આનંદ અને નિર્વીકલ્પતામાં ભેદ અથવા કાળનું આંતરૂ શું છે,

તે પ્રશ્ન પાંચે તરત જવાબ આપ ને લખવા
સર્વીતકૃષ્ટ પણે તમારી ભાષાથી કઈ રીતે કરો છો,
બન્ને એ જુદ જુદ લખવું.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ બંને બેનોને પૂછેલા પાંચ પ્રશ્નો

સહજ ૐ ચિદાનંદ

૧ અગુરુ લઘુની વ્યાખ્યા શી રીતે કરી શકો છો ?

૨ જ્ઞાન સવિકલ્પ છે તો અનુભવ વખતે સવિકલ્પ કઈ રીતે છે તેની ઘટના કઈ રીતે છે ?

૩ સર્વજ્ઞની વ્યાખ્યા તમારી ભાષાથી કેવી રીતે થઈ શકાય છે ?

૪ બીજા વેદાંતાદિ કરતાં જિનનું જુદાપણું મુખ્ય મુદા સહિત શું માન્યતામાં છે ?

૫ આત્મ આનંદ અને નિર્વિકલ્પતામાં ભેદ અથવા કાળનું આંતરું શું છે ?

બંન્ને એ જુદુ જુદુ લખવું.

પૂજ્ય બેનશ્રી ચંપાબેન દ્વારા લખાયેલા ઉત્તરો

(પ્રશ્નો વાંચીને તરત જ ગુરુદેવની આજ્ઞા પ્રમાણે સૌથી પ્રથમ આ પ્રશ્નનો જવાબ લખાયો છે.)

(પૂજ્ય ગુરુદેવે :- આત્મ આનંદ અને નિર્વિકલ્પતામાં ભેદ અથવા કાળનું આંતરું' વિષે પૂછેલ)

ઉ. (૧) પાંચમા પ્રશ્નનો બહેનશ્રી ચંપાબેન દ્વારા લખાયેલ ઉત્તર.

નિર્વિકલ્પતા નિર્વિકલ્પ સ્વભાવે વેદાય છે ને આત્મ-આનંદ આનંદ સ્વભાવે વેદાય છે; માટે બંનેમાં ભેદ છે. આત્મા એકરૂપ અભેદ છે. જે ક્ષણે નિર્વિકલ્પતા પ્રગટે છે તે જ ક્ષણે આત્મ-આનંદ પ્રગટે છે. માટે બંનેમાં કાળનું અંતર નથી; બંને એકરૂપ અભેદ છે માટે.

(પૂજ્ય ગુરુદેવેઃ- 'અગુરુલઘુ' વિષે પૂછેલ)

ઉ. (૨) પહેલા પ્રશ્નનો બહેનશ્રી ચંપાબેન દ્વારા લખાયેલ ઉત્તર.

શુદ્ધ પરિણામે પરિણમેલા દ્રવ્યના અગુરુલઘુસ્વભાવ વિષે એમ સમજાય છે કે પોતાના સ્વભાવથી બહાર નહિ જતા-સ્વરૂપમાં રહીને-દ્રવ્યના અનંત સ્વભાવોમાં, કોઈ સ્વભાવમાં બીજા સ્વભાવ કરતાં (તારતમ્યતારૂપે) તથા એક સ્વભાવના એક અંશમાં સહજ સ્વભાવે તારતમ્યતારૂપે સહજ પરિણમવાને કારણે કોઈ ગુણની વિશેષતા, કોઈની હીનતા, તથા ગુણના કોઈ અંશની હીનતા, કોઈની વિશેષતાપણે દ્રવ્ય પરિણમતું હોવાથી પરિણમન વધી જવાને કારણે ગુણ વધી ગયો

દેખાય છે, અંશો વધી ગયા દેખાય છે; પરિણમન ઘટી જવાને કારણે અંશો ઘટી ગયા દેખાય છે. **પરિણમનસ્વભાવ કોઈ અદ્‌ભૂત છે. ગુણ-પર્યાય સર્વ અભેદ છે. હિનાધીકતાએ પરિણમવું તે દ્રવ્યનો સહજ સ્વભાવ છે. વિભાવ પરિણામી દ્રવ્યના પરિણમનની હીના-ધિકતા પર-નિમિત્ત ને કારણે થાય છે, ઉપાદાનપણે પોતે સ્વતંત્ર પરિણમે છે.**

અગુરુલઘુસ્વભાવ ન્યાય રીતે પૂરો આવતો નથી. સ્પષ્ટપણે આવતો નથી, છતાં જે પ્રકારે યથાશક્તિ આવ્યો છે તે પ્રકારે લખ્યું છે.

(પૂજ્ય ગુરુદેવઃ- 'અનુભવ વખતે જ્ઞાનની સવિકલ્પતા ' વિષે પૂછેલ)

ઉ. (૩) બીજા પ્રશ્નનો બેનશ્રી ચંપાબેન દ્વારા લખાયેલ ઉત્તર.

નિર્વિકલ્પતા વખતે ચૈતન્યદ્રવ્યના ભિન્ન ભિન્ન સ્વભાવોના અદ્‌ભૂત - કેલી સ્વરૂપે - તરંગો ઉછળી રહ્યા છે; . તેનું વેદન, તેનું જાણવું, તે જ્ઞાનની સવિકલ્પતા છે.

અનુભવ વખતે દ્રવ્યનું જુદા જુદા સ્વભાવે ક્રિયાત્મકપણું તથા જુદા જુદા પ્રકારે ક્રિયાત્મકપણું, તે પરિણમનનું જ્ઞાનમાં સહજ નિર્વિકલ્પપણે વેદન તે જ્ઞાનની સવિકલ્પતા સમજાય છે. એકરૂપ-એકાકાર વેદન છતાં પણ અનેકતાનું વેદન તે જ્ઞાનની સવિકલ્પતા છે; તે અનેકતાનું વેદન જ્ઞાન દ્વારા જણાય છે તે જ્ઞાનનું સવિકલ્પપણું છે. ભેદરૂપ વિશેષ પર્યાયને જાણનાર જ્ઞાન છે. નિશ્ચયથી દ્રવ્યપિંડ અભેદ સ્વરૂપે પરિણમે છે, છતાં પણ ભેદ-અવસ્થાએ વ્યવહારથી પરિણમે છે.

(પૂજ્ય ગુરુદેવઃ- 'સર્વજ્ઞની વ્યાખ્યા' વિષે પૂછેલ)

ઉ. (૪) ત્રીજા પ્રશ્નનો બેનશ્રી ચંપાબેન દ્વારા લખાયેલ ઉત્તર.

સ્વપર પ્રકાશક સ્વભાવવાળું જ્ઞાન, પોતાની સંપૂર્ણ તરંગરૂપ પર્યાયમાં સહજ પરિણમીને, સ્વ-સ્વભાવમાં કુદરતી તથા કુદરત પ્રમાણે પરિણમે છે, તેનું નામ સર્વજ્ઞતા.

બાહ્યથી પરજ્ઞેયોને જાણવાં છતાં અભ્યંતરમાં પોતાની જ જ્ઞાનતરંગરૂપ પર્યાયમાં પરિણમે છે. કુદરતી જ્ઞાતા પોતે કુદરત પ્રમાણે પરિણમે છે. બાહ્ય કુદરત બીજાં દ્રવ્યો; અભ્યંતર કુદરત પોતે સંપૂર્ણ પર્યાયમાં પ્રગટ પરિણમે છે, જ્યાં કોઈ અંશ અધૂરો નથી, જ્યાં સ્વલક્ષ (સ્વ-ઉપયોગ) પૂર્ણ પરિણમીને જ્ઞાનનું સ્વપર-જ્ઞાયકપણે પૂર્ણ પરિણમવું તેનું નામ સર્વજ્ઞતા.

(પૂજ્ય ગુરુદેવઃ- 'વેદાંત કરતાં જિનનું જુદાપણું' વિષે પૂછેલ)

ઉ. (૫) ચોથા પ્રશ્નનો બેનશ્રી ચંપાબેન દ્વારા લખાયેલ ઉત્તર.

વેદાંત એકલી શુદ્ધતા અને અભેદતાને માન્ય રાખે છે; તેથી અખંડ સ્વભાવોનું ગ્રહણ થતું નથી. વિભાવ-પરિણામીપણું સર્વથા નહિ સ્વીકારતાં સ્વભાવમાં આવવાનો પ્રયત્ન રહેતો નથી.

વેદાંતી એકાંત શુદ્ધતાને માનતા હોવાથી રત્નત્રય પરિણતિને સ્વીકારતાં નથી; અંતરની સાધકદશા તેને પ્રગટ થતી નથી. એકાંત શુદ્ધતા સ્વીકારતાં હોવાથી બીજા પડખાની અશુદ્ધ પરિણતિને સર્વથા સ્વીકારતાં નથી.

વેદાંત ને જૈનનો મુખ્ય ભેદ

વેદાંત એકાંતે અભેદતા તથા શુદ્ધતા માન્ય રાખે છે તે યથાર્થ નથી. જૈન કોઈ અપેક્ષાએ, ભેદ તથા અશુદ્ધતાની માન્યતાની અપેક્ષા સહિત, અભેદ દૃષ્ટિ તથા શુદ્ધ-દ્રવ્યદૃષ્ટિને સ્વીકારે છે. તેમાં શુદ્ધ દૃષ્ટિની મુખ્યતા તે યથાર્થ છે; તેથી યથાર્થ સ્વાનુભૂતિ થાય છે, ચૈતન્યનું અનુપમ સ્વરૂપ પ્રગટ થાય છે.

વેદાંતની માનેલી એકાંત શુદ્ધતા તે યથાર્થ નથી. તેની માનેલી એકાંત અભેદતા તે યથાર્થ નથી. સ્વ અને પર એમ બે દ્રવ્યો હોવા છતાં ' જગતમાં બીજા દ્રવ્યો જ નથી ' એમ તેની માન્યતા છે. પર્યાયરૂપ ભેદદૃષ્ટિને સ્વીકારતાં નથી, અથવા દ્રવ્યનો પરિણમન-સ્વભાવ હોવા છતાં તે સ્વીકારતાં નથી.

યથાર્થ જ્ઞાન હોય તો જ ભેદજ્ઞાન અને શુદ્ધ પરિણતિ પ્રગટે છે. પર્યાયને (વેદાંત) નહીં સ્વીકારતાં દ્રવ્યના અખંડ સ્વભાવનું ગ્રહણ થતું નથી. દ્રવ્ય અને પર્યાય-બંને પડખાનું ગ્રહણ થતું નથી; તેથી એની માનેલી એકાંત શુદ્ધતા પણ સત્ય ઠરતી નથી.

-----×-----×-----

પૂજ્ય બેન શાન્તાબેન દ્વારા લખાયેલા ઉત્તરો

(પ્રશ્નો વાંચીને તરત જ ગુરુદેવની આજ્ઞા પ્રમાણે સૌથી પ્રથમ આ પ્રશ્નનો જવાબ લખાયો છે.)

(પૂજ્ય ગુરુદેવ 'અગુરુલઘુની વ્યાખ્યા શી રીતે કરી શકો છો ?)

ઉ. (૧) પહેલા પ્રશ્નનો બેન શાન્તાબેન દ્વારા લખાયેલ ઉત્તર.

દ્રવ્યની જે હાનિ વૃદ્ધિ સ્વરૂપે પર્યાય પ્રણમે છે, છતાં પણ તે મૂળ સ્વરૂપે હાનિ વૃદ્ધિરૂપે નહિ થતાં, તેમાં જે એકાકારપણું ઊભું છે તે અગુરુલઘુ સ્વભાવ.

બાકી અગુરુલઘુ સ્વભાવની વિશેષ સ્પષ્ટ વ્યાખ્યા થવા તરફ લક્ષ પહોંચતું નથી. અનુભવમાં જ્ઞાન સવિકલ્પ ક્યા પ્રકારે છે, તેની જે વ્યાખ્યા આવી છે, તેમાં અગુરુલઘુ સ્વભાવની વ્યાખ્યા સમાય છે. પણ તેમાંથી અગુરુલઘુ સ્વભાવની વ્યાખ્યા વિશેષ સ્પષ્ટ જુદી પાડવા તરફ લક્ષ પહોંચતું નથી.

પરમ પુરુષ શ્રી સદ્‌ગુરુના જ્ઞાનનું લક્ષ જ્યાં જ્યાં પ્રણમે છે તે સર્વ કાર્યોમાં અથાગ ઉપકાર જ હોય છે. પરમ પુરુષ શ્રી સદ્‌ગુરુદેવને અને તેમના પરમ ઉપકારને વારંવાર નમસ્કાર છે.

(પૂજ્ય ગુરુદેવઃ- 'જ્ઞાન સવિકલ્પ છે તો અનુભવ વખતે સવિકલ્પ કઈ રીતે છે તેની ઘટના કઈ રીતે છે?')

ઉ.(૨) બીજા પ્રશ્નનો બેન શાન્તાબેન દ્વારા લખાયેલ ઉત્તર.

આત્માના નિર્વિકલ્પ અનુભવ વખતે જ્ઞાયક જ્ઞાયક સ્વરૂપે પ્રગટ ઉપયોગપણે સહજ પરિણમે છે. તે વખતે જ્ઞાતા દ્રવ્યમાં પ્રગટપણે કોઈ **"અચિંત્ય ને અદ્‌ભૂતતાએ"** જુદી જુદી જાતના સ્વભાવ સ્વરૂપે જુદી જુદી અવસ્થાના જુદા જુદા તરંગો અને જુદી જુદી રમત સ્વરૂપે કોઈ **"અદ્‌ભૂતતાએ"** આત્મ દ્રવ્ય પ્રણમી રહ્યું છે. તે બધા સ્વભાવો અવસ્થા અને તરંગોને જ્ઞાન જાણે છે, તે જ્ઞાનની સવિકલ્પતા છે. અંતર્મુહૂર્તની અનુભવ સ્થિતિમાં જ્ઞાયક દ્રવ્યમાં

ઉપર લખ્યા મુજબ જુદી જુદી જાતના અવસ્થા અને તરંગો ક્ષણે ક્ષણે પ્રણમે છે. તે બધી અવસ્થા અને જાણવા સ્વરૂપે જ્ઞાનમાં જ્ઞાનની જે નવી નવી અવસ્થા સહજ પ્રણમે છે તે જ્ઞાનની સવિકલ્પતા. જ્ઞાનની અવસ્થા અને બીજા બધા ગુણોની અવસ્થા એકી સાથે પ્રણમે છે. અનુભવમાં કર્તા ક્રિયા અને કર્મ જે પોતાના છે, તેમાં જ્ઞાનગુણનું પરિણમન થઈને જે જ્ઞાનની નવી અવસ્થારૂપે કાર્ય આવે છે. તે પણ જ્ઞાનની સવિકલ્પતા છે. પોતાની જ્ઞાનની નવી અવસ્થાને બીજા ગુણોની નવી અવસ્થા જાણવારૂપે જે જ્ઞાનનું કાર્ય આવે છે તે જ્ઞાનની સવિકલ્પતા.

વીતરાગ સ્વરૂપને નમસ્કાર

શ્રી સત્પુરુષોને નમસ્કાર

પરમ ઉપકારી જ્ઞાનનિધિ કહાન-ગુરુદેવના ચરણોમાં નમસ્કાર.

(પૂજ્ય ગુરુદેવ 'સર્વજ્ઞની વ્યાખ્યા તમારી ભાષાથી કેવી રીતે થઈ શકાય છે'?)

ઉ. (૩) સૌ- પ્રથમ પ્રશ્નનો બેન શાન્તાબેન દ્વારા લખાયેલ ઉત્તર.

જ્ઞાન ઉપયોગનું પરલક્ષે પરિણમન સર્વથી સર્વથા પ્રકારે છૂટીને જ્ઞાન ઉપયોગનું જ્ઞાન ઉપયોગપણે અખંડ સહજ પ્રગટ પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપે પ્રણમી જવું તે સર્વજ્ઞપણું અથવા જાજ્વલ્યમાન જ્યોતિ સ્વરૂપે અખંડ જ્ઞાતા દ્રવ્યને તેના સર્વ ભાવોને પ્રત્યક્ષપણે એકી સાથે પ્રગટપણે જાણવા અનુભવવારૂપ સહજ જ્ઞાનઉપયોગનું પરિમમવું તે સર્વજ્ઞતા.

(પૂજ્ય ગુરુદેવઃ- 'બીજા વેદાંતાદિ કરતાં જિનનું જુદાપણું મુખ્ય મુદા સહિત શું માન્યતામાં આવે છે'?)

ઉ. (૪) ચોથા પ્રશ્નનો બેન શાન્તાબેન દ્વારા લખાયેલ ઉત્તર.

જૈન છ દ્રવ્યને માન્ય રાખે છે ને તેના નિમિત્ત-નૈમિત્તિક સંબંધરૂપ ભાવને પણ માન્ય રાખે છે. ત્યારે વેદાંત એક જ દ્રવ્યને માને છે. ને એક જ દ્રવ્યને માનતા નિમિત્ત-નૈમિત્તિક સંબંધરૂપ ભાવનો નિષેધ થઈ જાય છે. તેનો નિષેધ થતાં નૈમિત્તિકરૂપ જે દ્રવ્યનો સ્વભાવ તેનો નિષેધ થાય છે. અને સ્વભાવનો નિષેધ થતાં દ્રવ્ય વસ્તુનો નિષેધ થાય છે. એટલે જૈનના અભિપ્રાયમાં વસ્તુ દ્રવ્યનું અખંડ અસ્તિત્વ રહે છે. ત્યારે વેદાંતના અભિપ્રાય પ્રમાણે દ્રવ્યની સ્વાધીનતા વિગેરે બધું ઊડી જાય છે. એટલે વસ્તુ સ્વભાવની કંઈ પણ વ્યવસ્થા કે મર્યાદા રહેતી નથી. તેમ પર દ્રવ્યનું નિમિત્ત પામીને આત્મદ્રવ્યની પર્યાય વિકારપણે પ્રણમે છે. તેને પણ વેદાંત માનતા નથી. ને વિકારને અવિકારપણે માને છે. એટલે અવિકાર પર્યાયપણે પ્રણમવાનો તેનો પુરુષાર્થ ઉપડી શકતો નથી. એટલે તેના અભિપ્રાય પ્રમાણે તેને સંપૂર્ણ કાર્ય સિદ્ધ થઈ શકતું નથી, અને તે સંપૂર્ણ સુખને અનુભવી પણ શકતા નથી.

અને જૈન પરદ્રવ્યના નિમિત્તે આત્મદ્રવ્યની જેમ ને જેટલાં અંશે વિકાર પર્યાય થાય છે, તે પ્રમાણે તેને માન્ય રાખે છે. એટલે અવિકાર પર્યાય પ્રણમવાનો તેનો પુરુષાર્થ ઉપડી શકે છે. એટલે તે સર્વ કાર્ય સિદ્ધિને પણ પહોંચી શકે છે, અને તે સંપૂર્ણ સુખને અનુભવી પણ શકે છે. માટે જૈનનો અભિપ્રાય સત્ય છે. અને વેદાંતનો અભિપ્રાય તે સત્ય નથી. આ રીતે વેદાંત અને જૈન જુદા પડે છે. વેદાંત આત્માને સર્વથા શુદ્ધ માને છે. અને જૈન પણ દ્રવ્ય દૃષ્ટિએ સર્વથા શુદ્ધ માને છે, એટલે તે અપેક્ષાએ સાધારણ રીતે બેય એક છે તેમ કહી શકાય. પણ વેદાંત શુદ્ધ માને છે તે શુદ્ધનું યથાર્થ સ્વરૂપ સમજ્યા વગર શુદ્ધ માને છે. ત્યારે જૈન છે તે શુદ્ધ, યથાર્થ સ્વરૂપ સમજીને શુદ્ધ માને છે, માટે તે રીતે પણ જૈન અને વેદાંત જુદા પડે છે.

(પૂજ્ય ગુરુદેવઃ- 'આત્મ આનંદ અને નિર્વિકલ્પતામાં ભેદ અથવા કાળનું આંતરું શું છે' ?
તે પ્રશ્ન વાંચી તરત જવાબ આવે તે લખવો. સર્વોત્કૃષ્ટપણે તમારી ભાષાથી કઈ રીતે કરો છો. બંન્નેએ જુદું જુદું લખવું.)

ઉ. (૫) પાંચમાં પ્રશ્નનો બેન શાન્તાબેન દ્વારા લખાયેલ ઉત્તર.

(આ પ્રશ્ન વાંચીને તરત લખાયેલો છે. ૧૯૯૩ માગશર માસ સોમવારે પાંચથી લખવાની શરૂઆત થઈ તેમાં આ પહેલો લખાયો છે.)

જે વખતે આત્મ ઉપયોગ પર લક્ષથી છૂટી પોતાના જ્ઞાયકમાં એકાકાર નિર્વિકલ્પ ઉપયોગે પ્રણમે છે, તે વખતે જ ખરો આનંદ અનુભવાય છે. ઉપયોગનું નિર્વિકલ્પપણે પ્રણમવું ને આનંદનું અનુભવવું તે બેય એક સાથે જ થાય છે. તેમાં કાળનું અંતર કંઈ જણાતું નથી.

આત્મ ઉપયોગ ત્યારે નિર્વિકલ્પપણે હોય છે ત્યારે જ ખરો

આનંદ ને ખરું સુખ વેદાય છે, જે ખરો આનંદ ને ખરું સુખ ત્યારે કે જ્યારે આત્મ ઉપયોગ નિર્વિકલ્પપણે હોય ત્યારે, હવે તેમાં ભેદ તો શું કહેવો. પણ તેમાં સ્વભાવ ભેદ અપેક્ષાએ ભેદ લઈએ તો લઈ શકાય.

બાકી તો અભેદ એકાકાર પ્રણમે તેમાં ભેદ તો શું કહેવો.

આ પાંચે પ્રશ્નોના ઉત્તર : શ્રી સદ્ગુરુ પ્રતાપે યથાશક્તિ પ્રમાણે લખ્યા છે.

જો મનુષ્ય જન્મની કિંમત ન કરી તો તે રાખ થઈ જશે. મનુષ્ય જન્મ મોંઘેરો છે - ઊંચો છે. મનુષ્ય જીવનમાં શુદ્ધાત્માની પ્રાપ્તિ કરી લે એ જ મનુષ્ય જીવનનો સાર છે.

બીજો ભવ હવે ન મળે તેવું બીજ વાવી દે.